

Aanvulling op *Caloplaca diffusa*, een nieuw korstvormig licheen voor Nederland

Leo Spier

In het vorige nummer werd bericht over de vondst van *Caloplaca diffusa*, een nieuw korstvormig licheen voor Nederland (Spier 2014). Per abuis is toen een afbeelding van de standplaats niet afgedrukt. Na publicatie ontving de auteur nog aanvullende informatie van J. Vondrák.

Extra informatie

Bij het vinden van een nieuwe soort is het goed je af te vragen: Wat is de ecologie van deze soort? Daar *Caloplaca diffusa* op vochtig silicaatgesteente langs de Zwarte Zee-kust voorkomt, verwacht je begeleidende lichenen die silicaat boven kalkhoudend gesteente prefereren. Het is dan ook interessant na te gaan welke soorten naast *C. diffusa* op de Spaarndammerdijk groeien, en deze te vergelijken met die welke op de collecties van Vondrák (Bulgarije) gevonden worden. Dit is mogelijk omdat hij zo vriendelijk was er drie op te sturen.

Zoals verwacht groeit *C. diffusa* op de Spaarndammerdijk, opgebouwd uit kalkrijke baksteen (HCl +), samen met soorten die dit substraat prefereren: *Collema fuscovirens* (bolletjes-geleimos), *C. tenax* (dik geleimos), *C. crispum* (gewoon geleimos), *Aspicilia calcarea* (plat dambordje), *Lecanora albescens* (kalkschotelkorst), *Cladonia pocillum* (duinbekermos), *Protoblastenia rupestris* (rode kalksteenkorst) en *Toninia aromatica* (muurblaaskorst).

Twee van de drie collecties van Vondrák zijn verzameld aan de kust van de Zwarte Zee in Bulgarije, één in het dal van een beek nabij Bregovo, een stad in het noordwesten van het land. De begeleidende soorten zijn: *Rinodina oleae* (donkerbruine schotelkorst), *Lecanora dispersa* (verborgene schotelkorst), *Caloplaca arcis* (schubbige citroenkorst), *Psorotichia taurica*, *Aspicilia cf. intermutans*, *Lecanora muralis* (muurschotelkorst), *Aspicilia contorta* (rond dambordje) en *Lecanora albescens*.

Een aantal van deze soorten staat te boek als groeiend op kalkgesteente en ze zijn beslist niet vies van verrijking met nutriënten (Smith et al. 2009). Uitzondering is: *Aspicilia cf. intermutans*, door Vondrák met cf. gedetermineerd. Smith et al. (2009) geven aan dat hij met *A. cinerea* te vergelijken is, die te boek staat als groeiend op 'exposed siliceous rocks'. Van de volgende soorten wordt gezegd dat ze op kalkgesteente groeien: *Collema fuscovirens*, *C. tenax*, *C. crispum* en *Aspicilia calcarea*. Een voorliefde voor verrijking wordt niet genoemd (Smith et al. 2009). Bij de overige soorten wordt expliciet vermeld dat ze kalkgesteente prefereren, en dat verrijking met nutriënten beslist een rol speelt.

Conclusie

Het is merkwaardig te constateren dat vrijwel alle begeleidende soorten van de vondsten van Vondrák op silicaat (basenarm gesteente) kalkminnende soorten zijn die al dan niet verrijking met voedingsstoffen niet schuwen. *Aspicilia intermutans* is de enige principiële uitzondering. Hierbij moet wel worden aangegeven dat een harde conclusie op grond van drie collecties niet gegeven kan worden. Meer onderzoek is dan vereist. Hooguit kan er over de oorzaak gefilosofeerd worden. Het is onvermijdelijk te denken dat er vanuit zee verrijking is opgetreden (saltspray) van basische elementen die de oorspronkelijke chemische eigenschappen van het substraat lijkt te hebben veranderd (versluiering). Dit verschijnsel doet zich bij ons ook voor. Basenminnende soorten als *Xanthoria parietina*, maar ook *Physcia tenella* die tevens als kalkminnend te boek staat, worden vaak genoeg gevonden op silicaat en graniet. Dit betekent niet dat het gesteente van chemische eigenschappen is veranderd, maar dat zich een laagje van basische elementen op het basenarme gesteente heeft gevestigd, zodat het lijkt dat

Figuur 1. De schrijver aan het werk bij de vindplaats van *Caloplaca diffusa*. Foto: Cor Zonneveld.

we met een kalkrijk gesteente te doen hebben.

Met enige voorzichtigheid kan nu toch wel gezegd worden, dat *Caloplaca diffusa* tot de soorten behoort die zich op kalksteen zowel als silicaat thuis voelt, mits het substraat met nutriënten verrijkt is.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar de heer Vondrák die zo vriendelijk was een drietal collecties

op te sturen, en naar Klaas van Dort voor zijn bijdrage betreffende ecologie en conclusie.

Literatuur

Smith, C.W., A. Aptroot, B.J. Coppins, A. Fletcher, O.L. Gilbert, P.W. James & P.A. Wolseley. 2009. The Lichens of Great Britain and Ireland. The British Lichen Society, London.
Spier, L. *Caloplaca diffusa* Vondrák & Llimona, een nieuw korstvormig licheen voor Nederland. *Buxbaumiella* 101: 45-47.

Auteursgegevens

J.L. Spier, Kon. Arthurpad 8, 3813 HD Amersfoort, leo.spier@lemar.demon.nl

Abstract

Additional information on Caloplaca diffusa, a new crustose lichen to The Netherlands
Recently *Caloplaca diffusa* was found new to the Netherlands. An article about this find was – sooner than expected – published in *Buxbaumiella* 101. After publication additional information on the ecology of this species was received from Mr. Vondrák, who was so kind as to send a few Bulgarian collections. After studying the accompanying species of the Dutch find as well as Mr. Vondrák's collections, it is the author's cautious opinion that *Caloplaca diffusa* belongs to the group of lichens which may grow on calcareous as well as siliceous rock, provided that there is a nutrient-enriched layer.

Thelocarpon pallidum, een kleurloze stuifmeelkorst definitief in Nederland

H. van der Kolk

Ontdekking

Het karakter van het Renkums Beekdal is de afgelopen jaren sterk veranderd. Niet lang geleden werden de beken geblokkeerd door het industrieterrein aan de Beukenlaan. De gebouwen op dit terrein zijn recentelijk gesloopt, waardoor de beken nu een vrije doorloop hebben naar de Nederrijn. Het beekdal werd op lichenen doorzocht tijdens een veldbezoek in het kader van de complete gebiedsinventarisatie van de KNNV-afdeling Wageningen.

Op een stukje baksteen groeide hier, naast *Verrucaria viridula* (groene kalkstippelkorst), enkele zeer kleine en bleekbruinige vruchtlichamen (Fig. 2). Onder de microscoop werd het, dankzij de veelsporige flesvormige asci, direct duidelijk dat het een soort uit het genus *Thelocarpon* (stuifmeelkorst) betrof. Dankzij de werkzaamheden van de afgelopen jaren bevinden er zich langs de randen van het beekdal gedeelten met ruderaal terrein (Fig. 1): potentiële groeiplaatsen voor pioniersoor-